
THE METHOD OF COMPETITION IN THE THEORY OF UPBRINGING: AN ARTOGRAPHIC APPROACH TO FOSTERING COOPERATION AND POSITIVE COMPETITIVENESS IN MIDDLE CHILDHOOD

Avi Abner

Burgas State University "Prof. Dr. Assen Zlatarov", Bulgaria, avi.abner707@gmail.com

Abstract: The study examines the potential of the competition method as an instrument of educational influence during middle childhood, a period in which pupils' social relations begin to acquire a stable form. Within the framework of a pedagogical experiment involving forty pupils, the research traced how competition, embedded in an artographic creative context, reshaped attitudes towards teamwork and positive competitiveness. The pupils engaged in a range of roles, including digital contour drawing, colouring, and the artistic design of a children's book. Each activity was deliberately structured to combine the pursuit of individual achievement with responsibility for the collective outcome. The analysis revealed a clear distinction between the experimental and the control group. Whereas the control group maintained an individualistic orientation, in the experimental group competition evolved into a stimulus for mutual support, for the allocation of roles in accordance with participants' strengths, and for heightened motivation in achieving the collective product. The findings demonstrate that when the competition method is situated within a creative pedagogical process, it possesses the capacity to neutralise its traditionally associated risks and to be affirmed as an effective means of fostering teamwork, cultivating social sensitivity, and consolidating positive competitiveness in a sustainable manner.

Keywords: Competition method, theory of upbringing, artographic approach, collaboration, positive competitiveness, middle childhood, social sensitivity, teamwork

МЕТОДЪТ НА СЪРЕВНОВАНИЕ В ТЕОРИЯТА НА ВЪЗПИТАНИЕТО: АРТОГРАФСКИ ПОДХОД ЗА НАСЪРЧАВАНЕ НА СЪТРУДНИЧЕСТВОТО И ПОЗИТИВНАТА КОНКУРЕНТНОСТ В СРЕДНОТО ДЕТСТВО

Ави Абнер

Бургаски държавен университет „Проф. д-р Асен Златаров“, България, avi.abner707@gmail.com

Абстракт: Изследването разглежда възможностите на метода на съревнованието като средство за възпитателно въздействие в средното детство, когато социалните отношения между учениците придобиват устойчива форма. В рамките на педагогически експеримент с четиридесет ученици бе проследено как съревнованието, вписано в артографски творчески контекст, променя нагласите към екипната работа и позитивната конкурентност. Учениците преминаваха през различни роли: дигитално контурно рисуване, оцветяване и художествено оформление на книжка. Всяка дейност беше организирана така, че да съчетава стремеж към постижение с отговорност към общия резултат. Анализът показва отчетливо различие между експерименталната и контролната група. Докато при контролната група дейността запази индивидуален характер, в експерименталната съревнованието се превърна в стимул за взаимна подкрепа, за разпределяне на роли според силните страни на участниците и за по-висока мотивация при реализиране на общия продукт. Резултатите показват, че методът на съревнованието, вписан в рамките на творчески педагогически процес, притежава потенциал да неутрализира обичайно изтъкваните рискове, свързани с него, и да се утвърди като ефективно средство за възпитание в екипност, за формиране на социална чувствителност и за трайно изграждане на положителна конкурентност.

Ключови думи: Метод на съревнованието, теория на възпитанието, артографски подход, сътрудничество, положителна конкурентност, социална чувствителност, екипност

1. УВОД

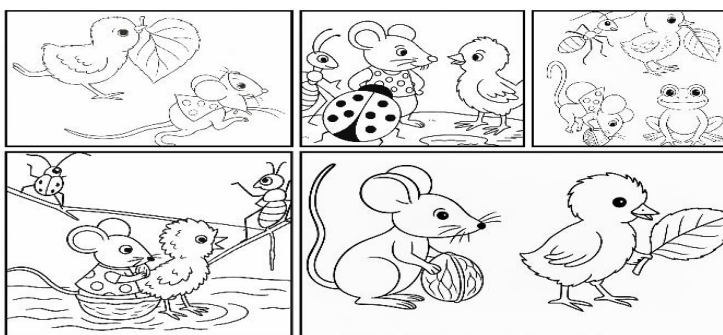
В теорията на възпитанието методът на съревнованието заема важно място, макар че често се разглежда основно през призмата на неговите рискове като възможно противопоставяне между учениците и възникване на чувство за неравенство. Съвременните изследвания обаче показват, че когато се прилага в творчески и сътруднически контекст, съревнованието може да придобие различна и много по-положителна стойност. То се превръща в средство за социално учене и в път за изграждане на трайни нагласи към колективната дейност. Особено показателен в това отношение е приносът на творческо-визуалните

инструменти, които дават възможност на ученика да изразява своите идеи и да ги преживява чрез сетивата си. Както подчертава Блага Димова: „импровизираните визуални инструменти активират многосензорното познание и поддържат мотивацията“ (Димова, 2025). Това наблюдение е особено важно в контекста на артографския подход, при който съревнованието се вписва в творческа среда и позволява на учениците да обвържат знанието с действие и емоция. Така се постига по-дълбоко и трайно усвояване, което надхвърля рамките на механичното учене и превръща възпитателния процес в изживяване. Именно тук се откроява необходимостта от задълбочен анализ, който да изясни потенциала на метода на съревнованието да функционира едновременно като инструмент за постигане на познавателни цели и като посредник в изграждането на социални и нравствени ценности. Настоящото изследване се стреми да отговори на тази потребност, като предлага нова перспектива върху възможностите на съревнованието в рамките на артографския подход и неговата роля за обогатяване на възпитателния процес.

2. ИЗЛОЖЕНИЕ

Методът на съревнованието заема особено място сред възпитателните методи в теорията на възпитанието. Неговата същност се изразява в организиране на педагогически ситуации, в които постиженията на участниците се съпоставят и анализират. Стремещт към по-високи резултати действа като фактор за стимулиране на познавателната дейност и за развиване на личностния потенциал, но винаги в условия на ясно определени правила, взаимно уважение и колективна отговорност (Чавдарова-Костова, С., Делибалтова, В., Господинов, Б., 2018). Някои изследвания настояват за концепцията за позитивна състезателност, при която конкурентният елемент е балансиран чрез колективни цели и групов отговорност (Johnson, D., Johnson, R., 1989). В този контекст интегрирането на метода на съревнованието чрез артографски подход създава условия за преодоляване на типичните ограничения на конкурентните модели (Illeris, 2022). Артографията, дефинирана от различни учени, представлява „форма на живо изследване чрез изкуство и текст“. Тя е методологична рамка, при която ролята на учител, изследовател и творец се преплитат в процес на съвместно изследване и осмисляне на образователния опит (Springgay, S., Irwin, L., & Kind, W., 2005). Тя не се ограничава до традиционната линейна структура на педагогическо изследване, а се развива като мрежа от взаимодействия, които се раждат в процеса на дейността. Приложена в условията на средна детска възраст, артографията позволява на учениците да участват в създаването на художествен продукт, било то илюстрирана книга, драматизация или визуален проект, който може да бъде едновременно учебна задача или носител на изследователски проект като извън класна дейност в неформална среда (Singer, 2023). Въвеждането на съревнование в този творчески процес, структурирано около групови постижения, преобразува конкуренцията в средство за изграждане на умения за сътрудничество, взаимно уважение и колективна отговорност. Емпирични изследвания в областта на кооперативното и конкурентното учене показват, че когато съревнованието е обвързано със споделена цел и положителна взаимозависимост, то води до значимо подобряване на социалните умения и учебните постижения (Johnson, 2000); (Burguillo, 2010). От друга страна, изследвания в рамките на „arts-based research“ сочат, че включването на творческа продукция като част от учебния процес повишава вътрешната мотивация и ангажираността на учениците (Barone, T., Eisner, E., 2011); (Heaton, 2022). Съчетаването на съревнование при споделени цели с творческа продукция води до сътрудничество, което едновременно развива социалните умения и насочва ученето към усвояване на социално значими ценности (Garaigordobil, 2022). В теоретичен план подобен модел кореспондира с вижданията на Дюи за образованието като „жив процес на взаимодействие между личността и социалната среда“ (Dewey, 1938) и с идеята на Айснър, че художествените форми на познание имат потенциал да развиват мислене, чувствителност и социална ангажираност (Eisner, 2002). В рамките на теорията на възпитанието това означава, че методът на съревнованието не следва да се възприема като самоцел, а като медиатор за постигане на комплексни възпитателни задачи - когнитивни, социални и нравствени.

Фиг. 1 Етап от контурно рисуване на компютър чрез платформа за графичен дизайн

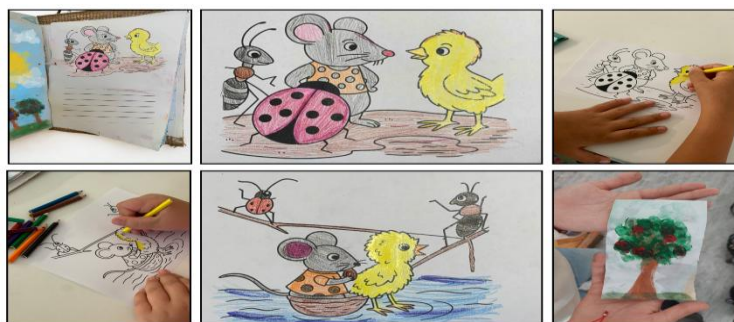

Източник: Визуалните материали са създадени от ученици. Всички права са запазени.

3. МЕТОД

Изследването се проведе в рамките на четири седмици в неформална образователна среда с културно-образователен профил. Средата бе избрана целенасочено, тъй като предоставя възможности за по-свободно взаимодействие и за изява на творческия потенциал, като същевременно осигурява гъвкавост, която обогатява традиционната организация на училищния процес. В проучването участваха 40 ученици на възраст между 7 и 11 години, които не се познаваха предварително. Те бяха разпределени на случаен принцип в две равни групи - експериментална и контролна, по 20 ученици във всяка. Експерименталната група работи по артографска програма, в която бе заложен методът на съревнованието. Сесиите се провеждаха два пъти седмично, с продължителност от 90 минути и следваха ротационен творчески цикъл. Участниците преминаваха през различни роли: контурно рисуване на компютър чрез платформа за графичен дизайн, оцветяване, изработка на колаж, създаване на текст и художествено оформление на детска книжка. След всеки етап се извършваше ротация, при която всяка подгрупа продължаваше и доразвиваше работата на друга подгрупа. Въвеждаха се мини оценявания по три критерия - креативност, техническа прецизност и оригиналност. Контролната група работеше по сходна тематична рамка и със същата честота на срещите, но дейностите се ограничаваха до четене на художествени текстове, обсъждане в група и кратки резюмета, без творческа работа и изява и без елемент на съревнование. Това позволи съпоставимост, като бе изключен факторът „творческа и съревнователна активност“. За целите на изследването бяха приложени два взаимодопълващи се инструмента. Първият бе авторски въпросник за социални умения и позитивна конкурентност, който се попълваше от самите ученици. Чрез него се измерваше тяхната субективна самооценка по отношение на социално взаимодействие и конкурентно поведение. Вторият инструмент бе наблюдателна карта за конкурентно поведение, която се попълваше от обучен педагог-наблюдател по време на груповите сесии. Чрез нея се проследяваха реалните прояви на учениците в съревнователна среда. Макар и да използват сходни индикатори, двата инструмента се различаваха по източника на данни, тъй като въпросникът улавяше личната перспектива на учениците, докато наблюдателната карта фиксираше външно наблюдаваното поведение. Именно това двойно измерване позволи да се избегне едностранчивост и да се постигне по-голяма надеждност на резултатите. Сравнението между входното и изходното измерване в двете групи даде ясна представа за ефективността на метода на съревнованието в рамките на артографския подход.

Фиг. 2 Работен процес. Етап от създаването на детска книжка

Източник: Снимките са авторски. Всички права са запазени

4. РЕЗУЛТАТИ

Резултатите показват отчетлив положителен ефект в експерименталната група спрямо контролната. Най-значим ръст се наблюдава в показателя „позитивна конкурентност“ (+27%), което потвърждава, че съревнователната структура на артографския подход е стимулирала уменията за сътрудничество в условия на конкуренция, без това да води до деструктивно съперничество. Подобен ефект се забелязва и при социалната инициатива и сътрудничеството, като повишението в експерименталната група е повече от четири пъти по-високо спрямо контролната. Анализът на наблюдателните карти показва, че участниците от експерименталната група по-често спазват правилата, признават усилията на другите и проявяват гъвкавост при смяна на задачите.

Фигура 3. Таблицы с резултатите от изследването

Измерени области	Експериментална група – вход	Експериментална група – изход	Промяна % (ЕГ)
Сътрудничество	3.1	3.81	+23%
Социална инициатива	2.95	3.62	+23%
Позитивна конкурентност	2.88	3.67	+27%

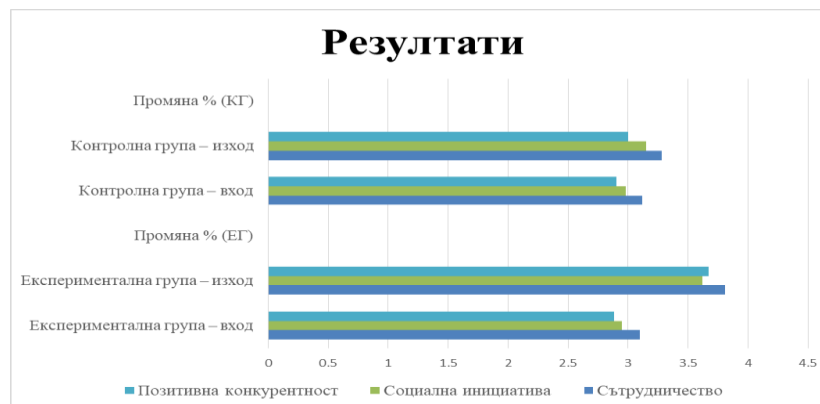

Измерени области	Контролна група – вход	Контролна група – изход	Промяна % (КГ)
Сътрудничество	3.12	3.28	+5%
Социална инициатива	2.98	3.15	+6%
Позитивна конкурентност	2.9	3	+3%

Източник: Таблиците са авторски и са създадени от д-р Ави Абнер. Всички права са запазени

Контролната група, макар да показва минимално подобрение, запази по-ниски нива на активно включване и подкрепа в груповата динамика. Данните потвърждават хипотезата, че методът на съревнование, интегриран в артографски творчески процес и реализиран в неформална среда, е ефективен инструмент за развитие на сътрудничество и позитивна конкурентност в средното детство. Педагогическият извод е, че подобни програми могат да се прилагат успешно извън формалното образование, като създават връзка между творческото преживяване и социалното учене. Съпоставката на данните показва, че в експерименталната група количественото нарастване е съпроводено и от качествени промени в поведението. Учениците по-често поемат инициатива, предлагат решения и приемат успеха като колективно постижение. В контролната група подобни прояви почти липсват, което подчертава значението на съревнованието в творческа рамка като фактор за развитие на социална инициатива и позитивна конкурентност.

Фигура 4. Анализ на резултатите от изследването

Източник: Фигурата е авторска и е създадена от д-р Ави Абнер. Всички права са запазени

5. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Проведеното изследване показва, че методът на съревнованието, когато е интегриран в рамките на артографски подход, може да придобие отчетлива възпитателна стойност. В експерименталната група съревнователният елемент не изостри индивидуализма, а създаде предпоставки за взаимна подкрепа и висока степен на лична ангажираност. Творческият контекст позволи на учениците да възприемат участието си като принос към общо постижение, което укрепи чувството за принадлежност и социална отговорност. Важен резултат от този анализ е, че именно художествено-творческата рамка преобразува съревнованието от потенциален източник на напрежение в ресурс за възпитание в екипна работа, социална чувствителност и трайна вътрешна мотивация. Контрастът с контролната група потвърди, че възпитателната ефективност на метода не е в самото съперничество, а в начина, по който то е педагогически моделирано и осмислено. В по-широк план изследването показва възможността методът на съревнованието да бъде разгледан като инструмент в теорията на възпитанието, дори и в училищна среда, в която нараства необходимостта от формиране на ценности, ориентирани към сътрудничество, доверие и активно включване в съвместния училищен живот.

БИБЛИОГРАФИЯ

- Barone, T., & Eisner, E. (2011). *Arts Based Research 1st Edition*. SAGE Publications, Inc, ISBN-13: 978-1412982474.
- Burguillo, J. (2010). game theory and competition-based learning to stimulate student motivation and performance. *Computers & Education*, 55(2), 566–575. DOI:10.1016/j.compedu.2010.02.018.
- Garaigordobil, M. B. (2022). Developing Children’s Creativity and Social-Emotional Competencies through Play: Summary of Twenty Years of Findings of the Evidence-Based Interventions “Game Program”. *Journal of Intelligence*, 10(4), 77. <https://doi.org/10.3390/jintelligence10040077>.
- Heaton, R. B. (2022). Artography as creative pedagogy: A living inquiry with professional doctoral students. *Australian art education* 41(1), 51-74, .
- Illeris, H. K. (2022). A/t/toografi som tilgang til udvikling af en sanselig bæredygtighedsdidaktik i kunstfagene. *Nordic Journal of Art & Research*, 11(1), 1-20, <https://doi.org/10.7577/information.5067>.
- Johnson, D. J. (2000). Constructive controversy: The educative power of intellectual conflict. . *Change The Magazine of Higher Learning* 32(1), 28-37. DOI:10.1080/00091380009602706.
- Johnson, D., & Johnson, R. (1989). *Cooperation and Competition: Theory and Research*. Interaction Book Co press, ISBN-13: 978-0939603107.
- Singer, K. S. (2023). *Artographies – Kreativ-künstlerische Zugänge zu einer machtkritischen Raumforschung (Sozial- und Kulturgeographie 59) (German Edition)*. transcript Verlag, ISBN-13 : 978-3839467763.
- Springgay, S. I. (2005). A/t/toography as Living Inquiry Through Art and Text. *Qualitative Inquiry*, 11(6), 897-912. <https://doi.org/10.1177/1077800405280696>.
- Димова, Б. (2025). Лапбукът като иновативен инструмент за формиране на ключови компетентности в детската градина. *Управление и образование* 21(3) , 148-152, ISSN 13126121 .
- Чавдарова-Костова, С., Делибалтова, В., & Господинов, Б. (2018). *Педагогика, Трето допълнително и преработено издание*. София: УИ "Св. Климент Охридски" ISBN: 9789540743288.